

# SINTEZA

Revistă de cultură și gândire strategică



## Mihai Nadin: Prometheus and Epimetheus – an Epilogue

18/07/2020



*Mihai Nadin is an American professor of Romanian origin known mostly through his ideas from 'The Civilization of Illiteracy'*

Prometheus and his twin brother Epimetheus—mentioned in the writings of Plato (*Protagoras*) and Hesiod (*Theogony* and *Works and Days*)—are figures from a time closer to mythology than to science. Prometheus is associated with foresight (that's what his name means), his brother with hindsight (also through his name). Some say: forethought and afterthought, respectively. The twin Titans were asked by Zeus to populate the world, Epimetheus took care of the animals with whatever was provided to him: flight, stealth, cunning. By the time he got to man, nothing was left for what Prometheus had molded out of clay in the form of the gods. Stealing fire from Zeus and teaching the humans to keep the best—"chops and roasts"—for themselves, leaving "scraps and entrails and fat" for the gods, for whom they sacrificed animals, brought upon him a punishment so descriptive in its details that the meaning of empowering the human being is ignored. Nobody seems to recall what Prometheus did after Hercules unshackled him. Zeus punished Prometheus, and also wanted to bring woe to humankind. He gave Hepheastus the assignment to make a woman of clay—Pandora—into which four winds would breathe life. She is intended for Epimetheus, the prototype of all those who act in afterthought—in reaction. Pandora brought a jar with her, which, of course, her husband could not avoid opening. Out rushed Old Age, Labor, Sickness, Insanity, Vice, Passion. And, inevitably, Hope. Illusion cannot be left out—what a curse to live by.

If there were no Epimetheus at hand, Zeus would have chosen Descartes—the man convinced that the method he affirmed is the answer to everything that needs an explanation—to open Pandora's jar. Remember one of his many afterthought explanations: envy (this was not in the jar, though) "forces up the yellow bile from the lower part of the liver, and the black bile that comes from the spleen, which diffuses itself from the heart to the arteries." Of course, there is no bile in the spleen, but the example illustrates the scientific method based on his reductionist determinism. This view of physiology, of course amended by discoveries made since Descartes, extends to our days. It is probably, in spirit, at the level of the molecular and genetics explanations of how and why COVID-19 victims succumb or clotting takes place.

But let's return to Prometheus. The gift of fire is actually the hyperbole of life as an expression of anticipation. Actions associated with fire illustrate how the possible future affects the present. It brings light into the night and heat into shelter, rendering raw food into easily edible, good-tasting cooked meals. It prevents disease by killing bacteria, parasites, microbes, and more. The culture of fire is one of discovering the future in both its desired aspects—the flame of passion (leading to sexuality and offspring), deferred gratification (as in cooked food vs. raw meat and vegetables), and in its less than desired consequences: devastating fires, killings (the FIRE! Command says it all), smoke, intoxication. Good or bad, and sometimes good and bad, it is, in short, emblematic of non-determinism. The dynamics of fire escapes predictability. It can easily get out of control. And often, all that is left to fight fire is fire.

Epimetheus was into repairing, fixing what happened in the past. Associating cause and effect was his take on causality. Prometheus and the gift of fire can be associated with an anticipatory view—foresight, as his name discloses. Vaccinations, for example, work like fighting fire with fire—expose the organism to a controlled form of the disease. Epimetheus is rather the force necessary to confront foreseeable (but not prevented) breakdowns after they got out of control. In the COVID-19 aggregate crisis, he would do what we see happening when ignorance takes over and ask for more gifts (from Zeus or from the taxpayer). Would Prometheus try to save the world by setting it on fire?

Contrasting mythical characters is different from contrasting fundamental views of reality. Arguing for the unity of the reactive and the anticipatory can benefit from the story's expressive power, but not from its logic. If Descartes had described his view of how science deals with reality (*Discourses*, 1637) at the time when Zeus asked the twin Titans to populate the world, only Epimetheus would have made it into the story. There is no room for Prometheus in Descartes' perspective.

Indeed, in taking note of the Western view of the world, one cannot avoid the realization that the Industrial Revolution rode successfully into the world scene on Descartes' mechanical horse. It is with him, and those who think like him, that machine theology (Nadin 2018b) became the new religion. Truth be told: Descartes saw only animals as God-made machines; humans possessed a soul. But this was forgotten and the human, who invented machines, began to be considered a machine. The factory model superseded manufacturing: making things by hand with the aid of tools is fundamentally different from using machines to produce more and cheaper. The machine model shaped architecture: Le Corbusier's *machine à vivre*, (1923, here called *machine-à-habiter*) is a vivid description of the machine-based view of shelter. Hospitals, military barracks, schools, and universities became machines for processing the sick, for training the military, for molding the young in the spirit of determinism. Before the Cartesian Revolution, the Catholic Church took care of people needing medical care, the elderly, children, and also future fighters. It made sure that everyone was exposed to its doctrine. Cartesianism, undisputable in affirming the rationality of science, learned a lot from religion. Some of the proponents of Cartesianism practice it as a theology. With the Industrial Revolution, the mechanistic pattern of automating everything that had to be done, whether it is shoemaking, canning soup, or taking care of the elderly, joined the forces of capitalism pursuing the causality of profit-making.

After all, capitalism is a usurpation of individual freedom of choice, replaced by fully determined cycles (the reproduction of labor) easier to maintain and keep up to date than the creative effort of independent individuals. Anticipation, on account of which the living ascertains individuality in creative activities (from reproduction to skilled work, to art and literature, to dedication to the well-being of others) is progressively eliminated. You cannot automate anticipation, as you cannot automate behavior, unless you disconnect it from its motivation and separate purpose from life.

Reaction to breakdowns instead of actions to prevent them: this is a subject as old as the human awareness of change. Machine theology embodying the belief in determinism—the “mother of all causes”—and social Darwinism—based on a distorted understanding of evolution as the outcome of competition—fused into the capitalist industrial society. There is no profit-making in being pro-active. This is, of course, a simplified description of capitalism. Reaction comes with costs attached to it: fixing, for all practical purposes, is of the scale of effort and investment of what it takes to make what you intend to fix. Pro-active actions, from improved maintenance to facilitating alternatives, will save money provided that those who benefit from infrastructure-based services are motivated to support them. The fact that the reactive path entails a price tag exceeding what it cost to build the infrastructure in place is accepted because it takes less time and distributes funds to more beneficiaries, and to those who profit from large government projects. Of course, it goes without saying that doing the job correctly in the first place is an anticipatory action *par excellence*.

In a society shaped by the theology of the machine, the consequence is that solidarity is replaced by exacerbated individualism—expectations of higher prosperity and security at the cost of others, in particular at the cost of the future wished away as someone else's concern. The human being thus conditioned becomes part of the larger machine, free of ethics, of course, and therefore unable to realize that unlimited progress—so-deemed—is unsustainable.

All this can seem as too far away from the choke flu known as COVID-19 or from the larger crisis going by the same name. Why reaction to everything that the SARS-CoV-2 brought about will cost way more than anticipatory action does not seem self-evident. The profound social and economic disparities are reflected in the statistics of those who got contaminated, those who died, those who suffered most (in view of unemployment, limited access to medical care), but also those who, for better or worse, decided “Enough is enough!” Whether this applies to opportunity, police brutality, political demagoguery, or any form of real

or perceived discrimination remains open. But above and beyond the immediacy of events, let us once again remember the industrial model of farming: chickens/poultry, cows/dairy, beef, pigs, fish farming, growth hormones, antibiotics. The dependence of intensive agriculture on powerful chemical fertilizers and pesticides is paralleled by the shortcomings of processed food meant to trigger addictions. In this context, it can be said that society, driven by the insatiable instinct for ever-more at the lowest price, created many ecological niches for more and invasively dangerous viruses. We brought SARS-CoV-2 upon us. Life might mean to face risk, but definitely not to increase it.

There is no reason to reject determinism, on account of which civilization reached the stage we are in. But there are profound reasons to question the price of progress, and, even more, to argue in favor of a more comprehensive view of reality that includes the anticipatory perspective. Exclusive reliance on physics—*de facto* the god of science—and on chemistry lead to a situation in which every breakdown becomes a source of profit, at the expense of lives lost, destinies affected, a deeper dependence on the science and technology that failed. This is, of course, in the long run, changing the human condition—machine-like performance expected only in order to be replaced by machines. For an observer from another planet, COVID-19 is relevant as how inadequate the reactive understanding, embodied in a variety of disciplines and practices vying for recognition as science worthy of funding, can be. The various models of the pandemic, as well as the models of the economic breakdowns, compete for being as irrelevant as possible. But even more, we learned, as did the imaginary observer from afar, how primitive the Cartesian cause-and-effect understanding of causality is. This is the most important revelation—inviting change from the automatic acceptance of the positivist Cartesian foundation of science to a long overdue critical examination of it.

In the firm embrace of the Cartesian view, science—in particular, what is defined as medical science—failed miserably. Physicians, trained to see the world through the limited perspective of determinism, ended up on the front line, with only protective gear (sometimes questionable), but no valid knowledge for understanding a pandemic that broke away from all patterns on record. The medical scientists, comfortably ensconced in their academic institutes or research facilities, delivered after-the-fact minutiae. Analytic effort, at most. No science, only descriptions, and even those of dubious quality. If anything, physicians were at least trying the repurposing of treatments, while those on the side—activists of all kind—argued whether one drug or another, or anything else deserved the public attention they received.

It was the moment of truth for the pharma industry (“Big Pharma”)—the most profitable lobby in the world—competing for every imaginable path to higher profits. The health industry, in whose hands medicine became a “hammer-and-nail” profession, pushed testing—which means: “Measure for us, produce the data”—because each individual in a database is worth its weight in the gold of our worries and concerns. The fact that measuring never does away with a problem, providing at most coordinates for where society is at some moment in time, never made it into the public domain. Curves were to be flattened by more testing, no matter how faulty some tests were. In reality, all this ultimately proved to be about tracking: who is infected, who might get infected through exposure to infected persons, who is infected but not symptomatic, and on and on. Before COVID-19, tracking—which means robbing individuals of their identity with the aim of monetizing it—prompted social activists to revolt and denounce it. With COVID-19, to stay with us as HIV/AIDS, the flu, and SARS, etc., it will settle in as much and as acceptable as tracking a citizen’s water consumption, the functioning of one’s heating system, car engines and the miles driven, not to say, where, when, why—the last tidbits of one’s identity. Thought control is already ahead of any other application, including patterns of shopping and addiction to consumption. The pharma industry and the medical science promoters forced physicians to make abstraction of their patients, and focus on disease as

some kind of engine malfunction in need of chemicals to restore its proper functioning, or in need of spare replacement parts.

Unfortunately, dependence on deterministic means and methods accentuated since COVID-19. And this holds true for the convergence crisis of the pandemic, the economy, the social and political conflicts—CoVID: Crisis of Vision. *The Age of Surveillance Capitalism* (Zuboff, 2019), as it is labeled, is actually the broad stroke expression of deeper dependencies reflecting the loss of individual sovereignty. It is the individual monetized over the entire lifespan—cradle to grave. Determinism replaces self-determination, transforming democracy—the will of the people—into the right to abandon responsibility for the satisfaction of a questionable prosperity at the price of future generations and a compromised ecology.

Of course, this rather broad view, of less than unlimited optimism is probably more appropriate in a philosophic context. It does not yet fully account for why the anticipatory view is practically deemed as anti-scientific by a science fully captive to the theology of the machine and its underlying reduction of causality to reaction. Misunderstanding of the living as nothing other than an embodiment of electrons and protons, of atoms, molecules, and whatever else physics can deal with does away with what life is in the living: purpose, choice, value. This particular reductionism is extremely consequential: the next breakdown, of a larger scale, is closer than any previous breakdowns. Unless, the liberated Prometheus inspires not only acknowledgment of foresight, but also the revolution in anticipatory thinking and acting. *Prometheus Unbound* (the title of a lost play by Aeschylus) could mean liberating humankind from subservience to idolatry, including that of science and technology. Faith is always anticipatory.

\*Mihai Nadin is the Director of the Institute for Research in Anticipatory, founded in 2002, currently housed at the University of Texas at Dallas.

Contact: [nadin@utdallas.edu](mailto:nadin@utdallas.edu)

# SINTEZA

Revistă de cultură și gândire strategică



## Mihai Nadin: Reacția la crize. Prometeu și Epimeteu, un epilog

ZOOM | RECOMANDARI

AUTOR: REDACTIA

Lectură de 9 minute

18/07/2020

Îmi place 21

Distribuie

Tweet

Save



*Mihai Nadin este profesor american de origine română, cunoscut mai ales pentru ideile din volumul „Civilizația analfabetismului”*

Prometeu și fratele său geamăn Epimeteu – menționați în scrierile lui Platon („Protagoras”) și Hesiod („Teogonia” și „Munci și zile”) – sunt simboluri dintr-o vreme mai apropiată de mitologie decât de știință. Prometeu este asociat cu prevestirea (asta înseamnă numele lui), fratele său cu retrospectiva (tot prin numele său). Unii spun: gândire prealabilă și, respectiv, gândire ulterioară. Gemenii titani au fost rugați de Zeus să populeze lumea, Epimeteu a avut grijă de animale prin orice mijloc i s-a oferit: zbor, furt, viclenie. În momentul în care a ajuns la om, nu a mai rămas nimic de făcut, întrucât Prometeu îl modelase pe om din lut, sub forma zeilor. Furând foc de la Zeus și învățându-i pe oameni să păstreze ce-i mai bun – „cotletele și friptura” – pentru ei înșiși, lăsând „resturi, măruntaie și grăsime” pentru zei cărora le-au sacrificat animale, i-au adus o pedeapsă atât de descriptivă în detaliile sale, încât sensul imputernicirii ființei umane este ignorat. Nimeni nu pare să-și amintească ce a făcut Prometeu după ce Hercules l-a eliberat. Zeus l-a pedepsit pe Prometeu și a dorit, de asemenea, să aducă nenorocire oamenilor. El i-a dat lui Hefaistos misiunea de a face o femeie din lut – Pandora – în care patru vânturi să respire viață. Ea este destinată lui Epimeteu, prototipul tuturor celor care acționează ulterior gândirii inițiale – ca reacție. Pandora a adus cu ea un borcan, pe care, desigur, soțul ei nu a putut evita să nu-l deschidă. Au ieșit afară Bătrânețea, Munca, Boala, Nebunia, Viciul, Pasiunea. Și, inevitabil, Speranța. Iluzia nu poate fi lăsată în afară – ce blestem să trăiești astfel!

Dacă nu l-ar fi avut pe Epimeteu la îndemână, Zeus l-ar fi ales pe Descartes – bărbatul convins că metoda pe care a afirmat-o este răspunsul la tot ceea ce are nevoie de o explicație – pentru a deschide borcanul Pandorei. Amintiți-vă una dintre numeroasele sale explicații ulterioare: invidia (aceasta nu era însă în borcan) „forțează fierea galbenă din partea inferioară a ficatului și fierea neagră care provine din splină, care se difuzează de la inimă la artere”. Desigur, nu există fiere în splină, dar exemplul ilustrează metoda științifică bazată pe determinismul său reducționist. Această viziune a fiziologiei, modificată, desigur, de descoperirile făcute de la Descartes începând, se extinde până în zilele noastre. Se află probabil, în spirit, la nivelul explicațiilor moleculare și genetice despre cum și de ce victimele COVID-19 mor sau de ce are loc coagularea.

Dar să revenim la Prometeu. Darul focului este de fapt hiperbola vieții ca expresie a anticipării. Acțiunile asociate cu focul ilustrează modul în care viitorul posibil afectează prezentul. Acesta aduce lumină noaptea și căldură în adăpost, transformând mâncarea crudă în mâncare gătită ușor comestibilă, cu gust bun. Previne boala prin uciderea bacteriilor, paraziților, microbilor și multe altele. Cultura focului este una de a descoperi viitorul atât în aspectele sale dorite – flacăra pasiunii (care duce la sexualitate și urmași), satisfacție amânată (ca în mâncarea gătită vs. carne și legume crude), cât și în consecințele sale mai puțin dorite: incendii devastatoare, omoruri (porunca FOC! spune totul), fum, intoxicație. Bun sau rău, și uneori bun și rău, este, pe scurt, emblematic pentru nedeterminism. Dinamica focului scapă de previzibilitate. Poate scăpa cu ușurință de sub control. Și de multe ori, tot ce mai rămâne pentru a lupta împotriva focului este focul. Epimeteu se ocupa de reparatul a ceea ce s-a întâmplat în trecut. Asocierea cauzei și efectului a fost abordarea lui privind cauzalitatea. Prometeu și darul focului pot fi asociate cu o vedere anticipativă – previzualitate, după cum îi spune numele. Vaccinările, de exemplu, funcționează ca și combaterea focului cu foc – expun organismul la o formă controlată a bolii. Epimeteu este mai degrabă forța necesară pentru a confrunta breșele previzibile (dar nu prevenite) după ce au scăpat de sub control. În criza agregată COVID-19, el ar face ceea ce vedem întâmplându-se când ignoranța preia controlul, cerând mai multe cadouri (de la Zeus sau de la contribuabil). Ar fi încercat Prometeu să salveze lumea dându-i foc?

A pune în contrast personaje mitologice diferă de punerea în contrast a părerilor fundamentale privind realitatea. Argumentând pentru unitatea reactivului și a anticipativului, putem beneficia de puterea expresivă a poveștii, dar nu de logica ei. Dacă Descartes ar fi descris părerea lui despre cum se ocupă știința de realitate (Discursuri, 1637) pe vremea când Zeus le-a cerut celor doi gemeni titani să populeze lumea, numai Epimeteu ar fi reușit în poveste. Nu este loc pentru Prometeu în perspectiva lui Descartes. Într-adevăr, ținând cont de viziunea despre lume a Occidentului, nu se poate evita faptul că Revoluția Industrială a călătorit cu succes pe scena mondială pe calul mecanic al lui Descartes. Prin el, și cei care gândesc ca el, acea teologie a mașinilor (Nadin 2018b) a devenit noua religie. Adevărul e că: Descartes a văzut numai animalele ca mașini făcute de Dumnezeu; oamenii aveau un suflet. Dar acest lucru a fost uitat și omul, care a inventat mașinile, a început să fie considerat o mașină.

Modelul din fabrică a înlocuit manufacturarea: realizarea lucrurilor de mână cu ajutorul instrumentelor este fundamental diferită de utilizarea mașinilor pentru a produce mai mult și mai ieftin. Modelul mașinii a dat forma arhitecturii: *machine à vivre* a lui Corbusier (1923, aici numită *machine-à-habiter*) este o descriere vie a ideii de adăpost din perspectiva mașinării. Spitale, barăci militare, școli și universități au devenit mașinării pentru prelucrarea bolnavilor, pentru instruirea militarilor, pentru modelarea tinerilor în spiritul determinismului. Înainte

de Revoluția Carteziană, Biserica Catolică avea grijă de persoanele care au nevoie de îngrijiri medicale, de bătrâni, de copii și, de asemenea, de viitori luptători. Se asigura că toată lumea era expusă doctrinei sale. Cartezianismul, incontestabil în afirmarea raționalității științei, a învățat multe din religie. Unii dintre susținătorii cartezianismului o practică ca teologie. Odată cu Revoluția Industrială, modelul mecanic al automatizării a tot ce trebuia făcut, fie că este vorba de fabricarea pantofilor, de ciorba în conserve sau de îngrijirea persoanelor în vârstă, s-a alăturat forțelor capitalismului urmărind cauzalitatea profitului.

La urma urmei, capitalismul este o uzurpare a libertății individuale de alegere, înlocuită de cicluri complet determinate (reproducerea muncii) mai ușor de întreținut și de actualizat decât efortul creator al indivizilor independenți. Anticiparea, în baza căreia cei vii constată individualitatea în activități creative (de la reproducere, la muncă calificată, la artă și literatură, la dedicarea pentru bunăstarea altora) este eliminată progresiv. Nu poți automatiza anticiparea, deoarece nu poți automatiza comportamentul, decât dacă îl deconectezi de la motivația și scopul său separat de viață.

Reacția la crize în loc de acțiuni de prevenire a acestora: acesta este un subiect la fel de vechi ca conștientizarea umană a schimbării. Teologia mașinilor care întruchipează credința în determinism – „mama tuturor cauzelor” – și darwinismul social – bazată pe o înțelegere distorsionată a evoluției ca rezultat al concurenței – fuzionată în societatea industrială capitalistă. Nu există profit în a fi pro-activ.

Aceasta este, desigur, o descriere simplificată a capitalismului. Reacția atrage după sine costurile care îi sunt atașate: repararea, în toate scopurile practice, ține de scara efortului și a investiției a ceea ce este nevoie pentru a face ceea ce intenționați să remediați. Acțiunile pro-actieve, de la întreținerea îmbunătățită până la facilitarea alternativelor, vor economisi bani cu condiția ca cei care beneficiază de servicii bazate pe infrastructură să fie motivați să le susțină. Faptul că ruta reactivă implică un preț care depășește costul construirii infrastructurii este acceptat, deoarece durează mai puțin timp și distribuie fonduri către mai mulți beneficiari și celor care profită de proiecte guvernamentale mari. Desigur, se subînțelege că a face treaba corect în primul rând este o acțiune anticipativă *prin excelență*.

Într-o societate modelată de teologia mașinii, consecința este că solidaritatea este înlocuită de un individualism exacerbat – așteptările privind o prosperitate și o securitate mai mare în detrimentul altora, în special cu prețul viitorului ca preocupare a altcuiva. Ființa umană astfel condiționată devine parte a mașinii mai mari, fără etică, desigur și, prin urmare, incapabilă să realizeze că progresul nelimitat – astfel considerat – este nesustenabil.

Toate acestea par a se întâmpla departe de gripa prin sufocare, cunoscută sub numele de COVID-19 sau de criza și mai mare care poartă același nume. De ce reacția la tot ceea ce a adus SARS-CoV-2 va costa mult mai mult decât acțiunea anticipativă nu pare de la sine înțeles. Diferențele sociale și economice profunde sunt reflectate în statisticile celor care s-au contaminat, ale celor care au murit, ale celor care au suferit cel mai mult (având în vedere șomajul, accesul limitat la îngrijiri medicale), dar și ale celor care, de bine sau de rău, au decis „Până aici. Așa nu se mai poate!”. Dacă acest lucru se aplică oportunității, brutalității poliției, demagogiei politice sau oricărei forme de discriminare reală sau percepută, rămâne de văzut. Dar, dincolo de imediatitatea evenimentelor, să ne amintim încă o dată modelul industrial al agriculturii: pui / păsări de curte, vaci / lactate, vită, porci, piscicultură, hormoni de creștere, antibiotice. Dependența de îngrășăminte și pesticide chimice puternice a agriculturii intensive este paralelă cu deficiențele alimentelor procesate menite să declanșeze dependențele. În acest context, se poate spune că societatea, condusă de instinctul avid pentru tot mai mult la prețul cel mai mic, a creat multe nișe ecologice pentru viruși mai periculoși și invazivi. Am adus SARS-CoV-2 asupra noastră. Viața ar putea însemna să faci față riscului, dar cu siguranță să nu îl intensifici.

Nu există niciun motiv să respingem determinismul, din cauza căruia civilizația a ajuns în stadiul în care ne aflăm. Există motive profunde pentru a pune sub semnul întrebării prețul progresului și, cu atât mai mult, pentru a argumenta în favoarea unei viziuni mai cuprinzătoare a realității care include perspectiva anticipativă. O dependență exclusivă de fizică – de facto zeul științei – și de chimie duc la o situație în care fiecare criză devine o sursă de profit, cu prețul vieților pierdute, destinelor afectate, o dependență mai profundă de știința și tehnologia care a dat greș. Desigur, aceasta este, pe termen lung, schimbarea condiției umane – performanță asemănătoare mașinii așteptată numai pentru a fi înlocuită de mașini. Pentru un observator de pe o altă planetă, COVID-19 este relevant pentru cât de inadecvată poate fi înțelegerea reactivă, întruchipată într-o varietate de discipline și practici care sunt în concordanță ca știință demnă de finanțare. Diferitele modele ale pandemiei, precum și modelele crizelor economice concurează pentru a fi cât mai irelevante. Dar chiar mai



mult, am aflat, la fel ca și observatorul imaginar de departe, cât de primitivă este înțelegerea carteziană-cauză și efect a cauzalității. Aceasta este cea mai importantă revelație – invitarea schimbării de la acceptarea automată a fundamentului cartezian pozitivist al științei la o examinare critică îndelungată a acesteia.

În îmbrățișarea fermă a viziunii carteziene, știința – în special ceea ce este definit ca știință medicală – a eșuat lamentabil. Medicii, pregătiți să vadă lumea prin prisma limitată a determinismului, au sfârșit în prima linie, doar în echipament de protecție (uneori discutabil), dar nu aveau cunoștințe valide pentru înțelegerea unei pandemii care s-a despărțit de toate tiparele înregistrate. Oamenii de știință din domeniul medical, instalați confortabil în instituturile lor academice sau în centrele de cercetare au livrat detalii cu întârziere. Efort analitic, cel mult. Fără știință, doar descrieri și chiar și de calitate îndoielnică. Mai degrabă medicii încercau cel puțin să dea o nouă direcție tratamentelor, în timp ce observatorii – activiști de tot felul – argumentau dacă un medicament sau altul, sau orice altceva, meritau atenția publică pe care au primit-o.

A fost momentul adevărului pentru industria farmaceutică („Big Pharma”) – cel mai profitabil lobby din lume – care concura pe fiecare cale imaginabilă să obțină profituri mai mari. Industria sanitară, în care medicina a devenit o profesie de tip „ciocan și cui” a încurajat tot mai mult testarea – ceea ce înseamnă: „*Măsurați pentru noi, produceți date*” – pentru că fiecare individ dintr-o bază de date își merită greutatea în aurul nostru de griji și îngrijorări. Faptul că măsurarea nu elimină niciodată o problemă, oferind cel mult coordonate pentru situația în care societatea este într-un moment dat în timp, nu a fost niciodată parte a domeniului public. Curbele trebuiau aplatizate prin mai multe testări, oricât de greșite au fost unele teste. În realitate, toate acestea s-au dovedit a fi în cele din urmă despre urmărirea: cine este infectat, cine s-ar putea infecta prin expunerea la persoanele infectate, cine este infectat, dar asimptomatic, etc. Înainte de COVID-19, urmărirea – ceea ce înseamnă a jefui indivizii de identitatea lor cu scopul de a o monetiza – a determinat activității sociali să se revolte și să o denunțe. Cu COVID-19, pentru a rămâne cu noi ca HIV / SIDA, gripa și SARS, etc., se va accepta la fel de mult urmărirea ca cea a consumului de apă al unui cetățean, funcționarea sistemului de încălzire, a motoarelor auto și kilometri parcurși, ca să nu mai spunem, unde, când și de ce – ultimele rămășițe ale identității cuiva. Controlul gândirii se află deja înaintea oricărei alte aplicații, inclusiv preferința pentru anumite cumpărături și dependența de consum. Industria farmaceutică și promotorii științei medicale au obligat medicii să facă abstracție de pacienții lor și să se concentreze asupra bolilor, ca un fel de defecțiune a motorului care are nevoie de substanțe chimice pentru a-și restabili funcționarea corectă sau care are nevoie de piese de schimb.

Din păcate, dependența de mijloace și metode deterministe s-a accentuat o dată cu apariția COVID-19. Și acest lucru este valabil pentru criza de convergență a pandemiei, economia, conflictele sociale și politice. *The Age of Surveillance Capitalism* (Zuboff, 2019), așa cum este etichetat, este de fapt expresia largă a dependențelor mai profunde care reflectă pierderea suveranității individuale. Este individul monetizat pe întreaga durată de viață – din leagăn până la mormânt. Determinismul înlocuiește autodeterminarea, transformând democrația – voința poporului – în dreptul de a abandona responsabilitatea pentru satisfacerea unei prosperități discutabile la prețul generațiilor viitoare și al unei ecologii compromise.

Desigur, această viziune destul de largă, a unui optimism mai puțin decât nelimitat este probabil mai potrivită într-un context filosofic. Încă nu ține cont pe deplin de ce punctul de vedere anticipativ este practic considerat anti-științific de către o știință complet captivă la teologia mașinii și reducerea ei de bază a cauzalității la reacție. Înțelegerea greșită a vieții ca altceva decât o întrupare a electronilor și protonilor, a atomilor, a moleculelor și ca orice altceva cu care fizicul poate face față elimină ceea ce viața este ca existență: scop, alegere, valoare.

Acest reducționism particular este extrem de substanțial: următoarea criză, la o scară mai mare, este mai aproape decât orice criză anterioară. Cu excepția cazului în care Prometeu cel eliberat inspiră nu numai recunoașterea anticipației, ci și revoluția în gândirea și acțiunea anticipativă. *Prometeu dezlănțuit* (titlul unei piese de Eschil, pierdută) ar putea însemna eliberarea omenirii de supunere la idolatrie, inclusiv la idolatria științei și tehnologiei. Credința este întotdeauna anticipativă.

Mihai Nadin este directorul *Institute for Research in Anticipatory*, fondat în 2002, astăzi găzduit de Universitatea Texas din Dallas.

Contact: nadin@utdallas.edu